KANTTEKENINGEN

DE OMLOOPSNELHEID VAN DE GEWONE SPAARTEGOEDEN

door

Piet VAN BELLINGEN

Assistent aan de Vrije Universiteit te Brussel

RÉSUMÉ — *La vitesse de circulation des avoirs d'épargne ordinaires* — L'article étudie la durée moyenne du placement des liquidités quasi monétaires. Il s'agit en l'occurrence de dépôts sur livrets d'épargne et carnets de dépôts des banques qui présentent un caractère double. Nous établissons une distinction fondamentale entre „l'épargne-consommation", d'une part, et „l'épargne-placement" d'autre part.

Pour cette distinction, le critère employé est la vitesse de circulation des avoirs d'épargne.

Pour calculer la vitesse de circulation, il existe différentes formules; celle de EIZENGA et de la „Nederlandsche Bank"; celle de Bernhard KORTE et de Walter OBERHOFER, et enfin celle des caisses d'épargne allemandes et autrichiennes.

Aux Pays-Bas, la vitesse de circulation à déjà été utilisée sur base opérationnelle pour déterminer la nature des avoirs d'épargne ordinaires et on y a fixé certains coefficients.

Les avoirs d'épargne ordinaires à la C.G.E.R., dans les banques et les caisses d'épargne privées ont été étudiés en fonction des critères utilisés aux Pays-Bas et selon d'autres formules encore.

On constate qu'à la C.G.E.R., la vitesse de circulation augmente jusqu'en 1970 pour diminuer ensuite. On retrouve la même évolution, mais à partir de 1969, dans les banques et les caisses d'épargne privées. D'après les critères utilisés aux Pays-Bas, la C.G.E.R. s'avère être la seule institution où sont déposés 100 p.c. des avoirs d'épargne „véritables".

Un stock d'épargne important ralentit cependant la vitesse de circulation des avoirs d'épargne ordinaires déposés à la C.G.E.R.

Il n'est toutefois pas exclu que naisse, dans l'avenir une certaine convergence entre les durées moyennes de placement des avoirs d'épargne ordinaires déposés dans les banques, les caisses d'épargne privées et à la C.G.E.R.

Enfin, le critère de la vitesse de circulation moyenne peut contribuer à fixer le taux des avoirs d'épargne ordinaires d'une façon moins arbitraire que dans le passé. A cette fin cependant, il est nécessaire d'éliminer la trop grande incidence du stock des avoirs d'épargne „ordinaires" sur les calculs, en les appliquant à la collecte de l'épargne la plus récente.

I. HET BELANG VAN HET BEGRIP OMLOOPSNELHEID VAN DE GEWONE SPAARTEGOEDEN

A. *Definitie van de gewone spaartegoeden*

De studie van de omloopsnelheid van de gewone spaartegoeden omvat de analyse van de gemiddelde beleggingsduur der deposito's die men gewoonlijk als quasi-monetaire liquiditeiten beschouwt. Hieronder verstaat men de tegoeden die bij het bankwezen op bank- of depositoboekjes gestort worden en bij de ASLK en de private spaarkassen op de „gewone spaarboekjes". De vergoeding van deze deposito's bestaat uit een basisrentevoet eventueel verhoogd met een getrouwheidspremie voor de gelden die van 16 januari tot en

met 31 december gedeponeerd blijven (1). Daarbij komt nog dat er toegelaten wordt per halve maand tot 20.000 frank zonder enige vorm van formaliteiten op te vragen en dat een groter bedrag mits het in acht nemen van een opzeggingstermijn gemakkelijk op korte termijn kan gemobiliseerd worden; vandaar de naam quasi-geld voor dit soort van tegoeden.

B. *Het dualistisch karakter van de gewone spaartegoeden*

Omwille van de quasi-monetaire aard van de gewone spaartegoeden krijgen deze deposito's een dualistisch karakter. Enerzijds worden er gelden op geplaatst die een „eigenlijk" spaarkarakter dragen; men noemt ze dan ook „beleggingsbesparingen". Anderzijds worden er tegoeden op gedeponeerd met een transactiekarakter die men ook als „consumptiebesparingen" kan betitelen. Deze laatste vorm van sparen noemt men „oneigenlijke" besparingen. Het naast elkaar bestaan op dezelfde rekeningen van „eigenlijke" en „oneigenlijke" besparingen is niet tegenstrijdig omdat zowel het sparen uit voorzorg als het sparen met het oog op het uitvoeren van lopende verrichtingen allebei in een bepaalde mate geconditioneerd worden door het hoge liquiditeitskarakter van de rekeningen waarop ze gedeponeerd worden.

In Nederland werd het onderscheid tussen de twee vormen van besparingen reeds in het verleden scherp gesteld. Getuige daarvan is de polemiek hierover in verscheidene financiële vakbladen (2).

W. Eizenga leverde een bijzonder interessante bijdrage tot het onderwerp (3). Hieruit blijkt dat de Nederlandse Bank, met het oog op de beleggings- en liquiditeitspolitiek van de Nederlandse financiële instellingen, het onderscheid maakt tussen „eigenlijke" en „oneigenlijke" spaargelden. Het criterium dat voor het maken van dit onderscheid gebruikt wordt is de omloopsnelheid van de spaartegoeden.

In België werd het onderscheid tussen deze twee soorten spaargeld tot nu toe nog niet duidelijk gesteld. Zo ook is een meting van de omloopsnelheid alsmede van de gemiddelde beleggingsduur die hieruit voortspruit nog niet doorgevoerd voor de verschillende soorten financiële instellingen die gewone spaartegoeden accepteren zoals : de ASLK, de private spaarkassen en de banken.

---

(1) Sommige, vooral kleinere banken kennen geen getrouwheidspremie toe, maar wel een hogere rentevoet. In verband met deze problematiek zie ook : A. Kempeneers en M. Mortier : „Tendensen in het Belgische Spaarwezen", *Economisch-Statistische Berichten*, 22 december 1971, nr. 2.829, blz. 1139-1144.

(2) Zie o.m. : H. G. Advocaat : „De kredietrestrictieregeling 1969", *Bank- en Effectenbedrijf*, februari 1969, blz. 7-10; N. J. Bouma : „De fictie van eigenlijke en oneigenlijke spaargelden", *Bank- en Effectenbedrijf*, september 1969, blz. 5-10; M. P. H. Strijers : „Het tijdselement bij spaartegoeden", *Economisch-Statistische Berichten*, 15 mei 1968, nr. 2644, blz. 473-475.; A. J. van Straaten : „Enkele aspecten van de stijging van de omloopsnelheid van tegoeden op spaarrekeningen", *Selecte studies*, Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Bank, Utrecht, 1969, blz. 25-36.

(3) W. Eizenga : „De omloopsnelheid van spaartegoeden en het monetair bestel", *Het sparen in het hedendaags economisch onderzoek*, Handelingen van het Congres ingericht door de ASLK ter gelegenheid van haar honderdjarig bestaan, Brussel, 1965.

C. *De verschillende formules in verband met de omloopsnelheid van de gewone spaartegoeden*

De meeste formules met betrekking tot de omloopsnelheid van de gewone spaartegoeden (o.m. de formules van EIZENGA en van de Nederlandse Bank) herleiden zich praktisch tot de volgende verhouding :

$$\frac{\text{som van de terugbetalingen van 1 jaar}}{\text{jaargemiddelde van de spaartegoeden}}$$

Ook Bernhard KORTE en Walter OBERHOFER (1) werkten in het tijdschrift *Sparkasse* een formule uit die echter indirekt de omloopsnelheid geeft door middel van de berekening van de gemiddelde beleggingsduur van de spaartegoeden. De gemiddelde beleggingsduur is immers de reciproque van de omloopsnelheid. Deze formule luidt als volgt :

$$\frac{2 \times \text{gemiddeld jaarsaldo}}{\text{som van de terugbetalingen} + \text{som van de stortingen}}$$

Ten slotte zijn er nog twee andere formules die respectievelijk gebruikt worden voor het meten van de omloopsnelheid van de spaartegoeden in de Duitse en in de Oostenrijkse spaarkassen (2).

De verhoudingen zijn :

$$\frac{\text{som van de terugbetalingen van 1 jaar}}{\text{saldo van het uitstaand tegoed van vorig jaar} + \text{totale stortingen van het huidig jaar}}$$

$$\frac{\text{som van de terugbetalingen van 1 jaar}}{\text{saldo van het uitstaand tegoed van vorig jaar} + (\text{totaal van de stortingen van het huidig jaar} + \text{intrest van het huidig jaar}).}$$

In vergelijking met de twee vorige formules stelt men vast dat de formules van de Duitse en de Oostenrijkse Spaarkassen een lagere omloopsnelheid zullen te zien geven vermits in de noemer van deze formules het theoretisch grootste saldo van het jaar wordt opgenomen.

II. HET AANWENDEN VAN DE OMLOOPSNELHEID ALS CRITERIUM VOOR HET BEPALEN VAN DE AARD VAN DE GEWONE SPAARTEGOEDEN

A. *De bepaling van een coëfficiënt*

In Nederland beschouwt men het zo dat indien de omloopsnelheid van de spaartegoeden 0,50 of minder bedraagt, deze tegoeden voor 100 % uit

(1) B. KORTE en W. OBERHOFER : „Zur Verweildauer von Spareinlagen", *Sparkasse*, 1966, Heft 14, blz. 253-265.

(2) W. MAIR : „Konsumverzichtsdauer, mittlere Verweildauer und Veranlagungsqualität der Spareinlagen", *Österreichische Sparkassenzeitung*, 1961, nr. 21, blz. 237-243.

eigenlijk spaargeld samengesteld zijn. Voor een hogere coëfficiënt dan 0,50 wordt er telkens een bepaald percentage van de globale spaartegoeden in mindering gebracht en aanzien als een oneigenlijke besparing. De 0,50 percent-coëfficiënt van de omloopsnelheid komt volgens de Nederlandse Bank overeen met een gemiddelde beleggingstijd van 2 jaar en kan daarom macro-economisch als een vaste financieringsbron beschouwd worden.

Voor de coëfficiënten van de omloopsnelheid hoger dan 0,50 past men volgende regel toe :

— 98 % van de spaartegoeden zijn eigenlijk spaargeld bij een gemiddelde omloopsnelheid van 0,51 t.e.m. 0,53;
— 96 % van de spaartegoeden zijn eigenlijk spaargeld bij een gemiddelde omloopsnelheid van 0,54 t.e.m. 0,56

en zo vervolgens 2 % minder bij iedere stijging van de omloopsnelheid met 0,03 (1).

De keuze van een omloopsnelheidscoëfficiënt van 0,50 voor het aanduiden van „eigenlijk" spaargeld houdt nauw verband met de doelstellingen van de monetaire autoriteiten m.b.t. de liquiditeiten en de beleggingspolitiek van de financiële instellingen. Daar er in België tot nu toe een dergelijke coëfficiënt, in verband met de omloopsnelheid van de gewone spaartegoeden, niet vooropgesteld werd, past het voor het doorvoeren van een analyse voorlopig de Nederlandse formuleringen en criteria aan te wenden omdat zich ook in België het verschijnsel van „eigenlijk" en „oneigenlijk" spaargeld voordoet.

B. *De toepassing van de verschillende formules*

Om een idee te krijgen over de evolutie van de omloopsnelheid van de gewone spaartegoeden bij de ASLK, de private spaarkassen en de depositobanken dient men de verschillende hiervoor vermelde formules toe te passen op de jaarreeksen van stortingen, terugbetalingen en gemiddelde spaartegoeden bij de onderscheidene soorten van financiële instellingen.

Zo zal men in functie van de verschillende formules bij de financiële instellingen een onderzoek uitvoeren naar de gemiddelde omloopsnelheid en beleggingsduur voor de periode 1965-1972.

De toepassing van het onderscheid tussen „eigenlijke" en „oneigenlijke" spaargelden zal echter volgens de formule van Eizenga uitgevoerd worden omdat deze formule gebruikt werd door de Nederlandse Bank bij het vaststellen van de coëfficiënt 0,50 der gemiddelde omloopsnelheid, dit in verband met de dualiteit van de spaartegoeden.

1. Bij de ASLK

Voor de verschillende formules, op de formule van Bernhard Korte na, stelt men vast dat de gemiddelde omloopsnelheid tot 1970 toeneemt om daarna af te nemen. De gemiddelde beleggingsduur vertoont uiteraard een tegengestelde evolutie. Ook komt men tot de slotsom dat bij de ASLK alleen „eigenlijke" spaartegoeden belegd zijn vermits de coëfficiënt van de omloopsnelheid onder 0,50 ligt.

(1) H. G. Advocaat, *op. cit.*, blz. 9.

2. Bij de banken

Volgens de formules van de Oostenrijkse en de Duitse Spaarkassen neemt de omloopsnelheid toe tot in 1969 en daalt daarna. De formule van Bernhard KORTE geeft vanaf 1970 een stabilisatie inzake de gemiddelde beleggingsduur te zien, terwijl de formule van EIZENGA en van de Nederlandse Bank een stijging geeft van de gemiddelde omloopsnelheid tot 1970 en daarna een daling. Volgens het toegepaste criterium (coëfficiënt hoger dan 0,50) was er steeds gedurende de beschouwde periode bij de banken een gedeelte „oneigenlijk" spaargeld aanwezig. Dit „oneigenlijk" spaargeld bereikte een piek in 1970.

3. Bij de private spaarkassen

De private spaarkassen kennen een accres van hun gemiddelde omloopsnelheid tot 1969 en daarna een terugloop. Dit geldt zowel voor de formule van EIZENGA en de Nederlandse Bank als voor de formules van de Duitse en de Oostenrijkse Spaarkassen en de formule van Bernhard KORTE. Paradoxaal genoeg moet men vaststellen dat er bij de private spaarkassen volgens het gebruikte criterium veel oneigenlijke spaargelden geaccumuleerd werden. Tot 1971 waren er zelfs relatief meer dan bij de banken.

III. BESPREKING VAN DE EVOLUTIE VAN DE GEMIDDELDE OMLOOPSNELHEID EN BELEGGINGSDUUR BIJ DE VERSCHILLENDE SOORTEN VAN INSTELLINGEN

A. *Algemeen*

Grosso modo kan men zeggen dat bij de ASLK en de banken de gemiddelde beleggingsduur voor de periode 1965-1972 een inzinking kende tot 1970 en daarna een heropleving tot 1972. In dat jaar bereikten de banken praktisch hun uitgangspunt van 1965. De private spaarkassen kenden ondanks de lichte achteruitgang tussen 1965 en 1969 een heel wat stabieler verloop met betrekking tot de gemiddelde beleggingsduur. Bij deze instellingen stelde men zelfs vast dat in 1971 de gemiddelde beleggingsduur boven de cijfers van het uitgangsjaar 1965 lag.

Uit al deze ontwikkelingen blijkt dat de ASLK de grootste weerslag heeft ondervonden m.b.t. de terugloop van de gemiddelde beleggingsduur vermits ze het peil van het uitgangsstadium niet bereikte in tegenstelling met de banken en de private spaarkassen. Anderszins moet echter vermeld worden dat de ASLK praktisch de enige instelling blijft waar 100 pct. „eigenlijke" spaartegoeden gedeponeerd zijn, dit althans volgens het gebruikte criterium.

Paradoxaal in de vastgestelde ontwikkeling blijkt de verhoging van de gemiddelde beleggingsduur te geschieden in de jaren dat de levensduurte fel om zich heen greep (vanaf 1969) en waar men normaal kon verwachten dat dit een verhoging zou meebrengen van de gemiddelde omloopsnelheid van de gewone spaartegoeden.

B. *Oorzaken*

Men dient er rekening mee te houden (en dit geldt trouwens voor alle formules) dat de bestaande stock van spaargelden een grote invloed heeft op de gemiddelde omloopsnelheid. Het is zo dat naarmate de stock van de ge-

wone spaartegoeden groter is, er zich een dikke laag van tegoeden vormt waarover weinig of niet wordt beschikt. Daarbij komt nog dat het aanhoudend excedent van spaargelden, zoals dit de jongste jaren bij de financiële instellingen werd vastgesteld, een trendmatige daling van de gemiddelde omloopsnelheid bewerkstelligt en ook dat naargelang de stock sneller groeit dan de terugbetalingen, dit de verlenging van de gemiddelde beleggingsduur in de hand werkt.

De langere gemiddelde beleggingsduur van de gewone besparingen bij de ASLK valt wellicht uit deze factoren te verklaren. Ook het feit dat de gemiddelde beleggingsduur bij de private spaarkassen vanaf 1965 tot 1971 lager was dan bij de banken, dient men hieruit af te leiden. Men weet immers dat de stock van de gewone spaartegoeden bij de banken in 1965 belangrijker was dan bij de private spaarkassen. Nochtans, door de constante, snelle aangroei van de gewone besparingen bij de private spaarkassen kreeg de bestaande stock t.a.v. de terugbetalingen meer en meer belang, zodanig dat in 1972 (en dit geldt voor alle toegepaste formules van de omloopsnelheid) de gemiddelde beleggingsduur langer uitviel dan bij de banken. Om de invloed van de globale stock minder groot te maken ware het echter wenselijk per individuele instelling een berekening van de gemiddelde omloopsnelheid te kunnen doorvoeren.

De invloed van de globale stock op de omloopsnelheid kan nochtans het feit niet uitschakelen dat er bij de private spaarkassen en de banken nog „oneigenlijk" spaargeld verscholen zit dat aangewend wordt voor het uitvoeren van lopende verrichtingen. Men stelt echter anderzsins vast dat de omloopsnelheid van de banken en deze van de private spaarkassen naar elkaar toegroeien. Het is verder in de toekomst niet uitgesloten dat er ook voor de ASLK een zekere convergentie met betrekking tot de andere instellingen inzake de gemiddelde omloopsnelheid en de beleggingsduur optreedt.

IV. Besluit

Hoewel men in de toekomst een geleidelijke convergentie van de gemiddelde beleggingsduur bij de verschillende soorten financiële instellingen zou mogen verwachten, kan het criterium van de gemiddelde omloopsnelheid voor het onderscheid tussen „eigenlijke" en „oneigenlijke" besparingen best aangewend worden door de monetaire autoriteiten voor het vaststellen van de rentevergoeding toegekend aan de gewone spaartegoeden.

In de huidige situatie constateert men dat de intrest die toegekend wordt aan de gewone spaartegoeden aan min of meer arbitraire fluctuaties onderhevig is. Daarom ware het aangewezen om de rentevergoeding die toegekend wordt, in een zekere mate afhankelijk te maken van het criterium van de omloopsnelheid. Hierdoor zou het mogelijk worden het probleem van de aangepaste intrestvergoeding voor de tegoeden die een min of meer lange tijd belegd blijven op een bank- of spaarboekje op te lossen. In die mate zou tevens het onderscheid tussen „eigenlijk" en „oneigenlijk" spaargeld operationeel worden. Het formuleren van dit criterium dient echter door de monetaire autoriteiten te geschieden om alle problemen inzake interpretatie van de dualiteit der gewone besparingen te vermijden.

Ten slotte zou het een grote stap voorwaarts betekenen indien men bij de berekeningen kan individualiseren en de invloed van de stock der globale „gewone" spaartegoeden uitschakelen. Tot nu toe is men immers gedwongen door de grote moeilijkheden te werken met een steekproef. Op dit gebied ligt dan ook nog een terrein voor verder wetenschappelijk onderzoek braak.